

КРИМСЬКА ПРАВОЗАХИСНА ГРУПА

e-mail: crimeahrg@gmail.com

website: crimeahrg.org

The background of the central text is a circular frame showing an aerial view of a destroyed building in Crimea. The image is color-graded with teal and orange tones. The text is overlaid on this image in white, bold, uppercase letters.

СИТУАЦІЯ З ПРАВАМИ ЛЮДИНИ У КРИМУ ТА ДВІСТІ П'ЯТДЕСЯТ ДНІВ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ В УКРАЇНУ

Київ • 2022

СИТУАЦІЯ
З ПРАВАМИ
ЛЮДИНИ У КРИМУ
ТА ДВІСТІ П'ЯТДЕСЯТ
ДНІВ ПОВНО-
МАСШТАБНОГО
ВТОРГНЕННЯ
РФ В УКРАЇНУ

Київ 2022

**КРИМСЬКА
ПРАВЗАХИСНА
ГРУПА**

Кримська правозахисна група (КПГ) – організація кримських правозахисників і журналістів, метою якої є сприяння дотриманню і захисту прав людини в Криму шляхом формування пильної уваги до проблем дотримання прав людини і міжнародного гуманітарного права на території Кримського півострова, а також пошуку і відпрацювання механізмів для захисту прав людини у Криму¹.

КПГ документує порушення прав людини, воєнні злочини та злочини проти людяності у Криму з 2014 року.

5:00 AM

COALITION

Після повномасштабного вторгнення РФ в Україну КПГ також приєдналася до Коаліції «Україна. П'ята ранку», яка збирає та документує воєнні злочини і злочини проти людяності, вчинені в ході російської збройної агресії в Україні².

¹ <https://crimeahq.org/uk/>

² <https://www.5am.in.ua/>

ЗМІСТ

ГРОМАДЯНСЬКІ І ПОЛІТИЧНІ ПРАВА	2
НАСИЛЬНИЦЬКІ ЗНИКНЕННЯ	2
ПОЛІТИЧНО МОТИВОВАНЕ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ	6
«Справа кримських мусульман»	7
Справа Нарімана Джеляла	8
«Справи українських диверсантів»	9
Переслідування за звинуваченням в участі у батальйоні ім. Н. Челебіджіхана	10
Переслідування Свідків Єгови	11
СВОБОДА СЛОВА ТА ВИСЛОВЛЮВАННЯ ДУМКИ	13
Законодавчі обмеження	13
Справа громадянської журналістки Ірини Данилович	13
Справа журналіста Владислава Єсипенка	14
Переслідування за підтримку України й антивоєнну позицію	15
Справа Богдана Зізи	18
Справа Азіза Файзуллаєва	18
ВИКОРИСТАННЯ КРИМУ ЯК ВІЙСЬКОВОЇ БАЗИ РФ	20
ПРИЗОВ ОСІБ, КОТРІ МЕШКАЮТЬ НА ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ, ДО ЗБРОЙНИХ СИЛ ДЕРЖАВИ-ОКУПАНТА ТА МОБІЛІЗАЦІЯ	20
АТАКИ ПО ЦИВІЛЬНОМУ НАСЕЛЕННЮ УКРАЇНИ З КРИМУ	23

ГРОМАДЯНСЬКІ І ПОЛІТИЧНІ ПРАВА

НАСИЛЬНИЦЬКІ ЗНИКНЕННЯ

Після повномасштабного вторгнення РФ в Україну монітори Кримської правозахисної групи (далі — КПГ) почали отримувати інформацію з окупованих населених пунктів Херсонської та Запорізької областей про те, що цивільних громадян України, викрадених на цих територіях російськими військовими, Росгвардією або ФСБ РФ, вивозять до місць позбавлення волі у Криму. Викрадені люди піддаються тортурам як з боку російських військових, так і з боку ФСБ РФ у Криму.

За адресою колонії Сімферополя, було відкрито новий слідчий ізоля-

тор. За даними КПГ, це СІЗО розраховано на 458 місць, курує його ФСБ РФ. Наразі, за інформацією КПГ, у цьому ізоляторі більше 110 осіб, більшість з яких — цивільні мешканці окупованих після 24 лютого 2022 року територій України, зокрема Херсонської та Запорізької областей. Серед незаконно утримуваних є громадські активісти, волонтери та представники місцевої влади.

Кримська правозахисна група має інформацію про щонайменше 34 осіб, яких тримають у цьому СІЗО, серед них і викрадені мешканці Херсонської області.

Так, в СІЗО утримується **Сергій Цигіпа** — громадський активіст з міста Нова Каховка Херсонської області, керівник ГО «Каховський

Сергій Цигіпа
Джерело: Zміна ЦПЛ

Аппаз Куртамет
Джерело: Рефат Чубаров,
Facebook

Ірина Горобцова
Джерело: Facebook

плацдарм», громадянський журналіст, викрадений 12 березня 2022 року. Як стало відомо КПП, наразі Цигіпу тримають у СІЗО-1 Сімферополя. Однак у офіційних відповідях на адвокатські запити ФСБ РФ заперечує факт його перебування у СІЗО¹.

Аппаз Куртамет — 20-річний кримський татарин, викладач кримськотатарської мови з села Новоолексіївка Херсонської області, вирушив 23 липня 2022 року з селища Новоолексіївка у Крим до родичів. На пункті пропуску між окупованим Кримом і Херсонською областю, контролюваною РФ, його зв'язок із родичами перервався. 10 жовтня «Київський районний суд»

Сімферополя обрав запобіжний захід Куртамету у формі тримання під вартою до 5 грудня. Його звинувачують у фінансуванні батальйону «Крим» (ст. 208 КК РФ «організація незаконного збройного формування чи участь у ньому»)². Аппаза Куртамета перевели до новоствореного СІЗО-2 у Сімферополі.

Ірина Горобцова — мешканка Херсону, Senior QA в одній з провідних ІТ-компаній України. 13 травня її викрали у Херсоні³. Після 24 лютого жінка здійснювала волонтерську діяльність у місті. У соціальних мережах вона розміщувала пости на підтримку України та ЗСУ, публічно засуджувала російське вторгнення та окупацію Херсону, збирала кошти

¹ <https://crimeahrg.org/uk/vikradenogo-aktivista-sergiya-czigipu-trimayut-u-simferopoli/>

² <https://crimeahrg.org/uk/krimskomu-tatarinu-z-novooleksiivki-appazu-kurtametuvusunuli-zvinuvachennya/>

³ <https://zmina.info/news/u-hersoni-okupanty-vykraly-misczevu-meshknku-v-den-yiyi-narodzhenya/>

Павло Запорожець
Джерело: Наталя Бімбірайте

Маріано Кала Тауд Гарсія
Джерело: Херсон Daily

Ігор Прокотовило
Джерело: Каховська міська територіальна громада

для Збройних сил України і закликає врятувати «Азовсталь»⁴. 13 травня її викрали озброєні люди на джипах з маркуванням літерою «Z». Згодом батькам Ірини ФСБ РФ підтвердила, що жінка перебуває у Сімферополі. Наразі Ірину Горобцову утримують у СІЗО-1 Сімферополя. За словами адвоката, її тримають там щонайменше з 25 травня, оскільки саме того дня зроблено дактилоскопію у СІЗО⁵.

Павло Запорожець — 32-річний мешканець Херсону, учасник АТО, був викрадений у травні. 12 серпня російські військові після трьох

місяців полону й торгів вивезли його до Криму. Проти Запорожця порушили справу за ч. 3 ст. 30 (замах) та ч. 1 ст. 361 КК РФ (акт міжнародного тероризму) КК РФ⁶ і взяли під варту. 28 вересня суддя «Київського районного суду Севастополя» Денис Діденко продовжив Запорожцю строк тримання під вартою на 3 місяці, а суддя «Верховного суду» Криму Юрій Латинін залишив це рішення чинним⁷. За інформацією КПП, наразі Павло Запорожець перебуває в психоневрологічному диспансері на примусовій психіатричній експертизі.

⁴ https://mipl.org.ua/vikrali-v-den-narodzheniya-rosijski-okupanti-zvinuvachuyut-xersonsku-blogerku-v-koriguvanni-vognyu-po-aeroportu-v-chornobaivci/?fbclid=IwAR0v3oGk7C4PMJxEF1hEQKJMF44inWSbMkMpTn12xiShm2xMfAKKIJ_Ox_Y

⁵ <https://crimeahrg.org/uk/vikradena-u-travni-aktivistka-irina-gorobczova-utrimuetsya-v-sizo-1-simferopolya/>

⁶ <https://crimeahrg.org/uk/shhe-odnogo-vikradenogo-aktivista-sudyat-u-krimu-za-terroristichnoyu-statteyu/>

⁷ http://vs--krm.sudrf.ru/modules.php?name=sud_delo&srv_num=1&name_op=doc&number=11300894&delo_id=4&new=4&text_number=1

Олександр Бабич
Джерело: сімейний архів

Ярослав Жук
Джерело: сімейний архів

Маріано Кала Таюд Гарсія (**Mariano Cala Tayud Garcia**) — волонтер, який після повномасштабного вторгнення працював у Херсоні. Він допомагав дітям, котрі лишилися без батьківської опіки, та брав участь у мітингах проти окупації. 26 липня 2022 року наречена Маріано повідомила, що він у полоні з 19 березня⁸. За інформацією КПП, наразі Маріано перебуває у СІЗО-2.

Також у Криму утримують представників місцевої влади. Так, **Ігор Прокотовило** — депутат Новокаховської міської ради, керівник дачного селища, був викрадений 19 квітня⁹. Російські військові також шукали його брата — учасника АТО (*антите-*

рористична операція на окупованій частині Донецької та Луганської областей у перші роки агресії РФ проти України). 28 квітня дружину сповістили, що Ігоря перевезли до Криму.

Олександр Бабич — мер міста Гола Пристань Скадовського району Херсонської області, за даними Офісу Генерального Прокурора України, був викрадений російськими військовими 28 березня 2022 року¹⁰. В його домі вчинили обшук. У листопаді КПП стало відомо, що Олександр Бабич перебуває в СІЗО м. Сімферополь.

Деяких мешканців Запорізької області після викрадення теж перевезли до Криму. У червні в окупа-

⁸ <https://vikna.tv/istorii/rozpovidi/mariano-garsiya-kalatayud-istoriya-ispanczya-shho-potrappiv-u-polon-do-rosiyan/>

⁹ <https://www.facebook.com/groups/501372487206777/posts/1030805787596775>

¹⁰ <https://www.facebook.com/pgo.gov.ua/posts/339910538171786>

ваному Мелітополі російські військовики викрали двох українських волонтерів — **Ярослава Жука та Іллю Єніна**¹¹. 12 липня призначений російською владою «мер» Мелітополя Володимир Рогов виклав відео із постановочним зізнанням Ярослава Жука, де йдеться про те, що він «17 червня 2022 року вчинив замах на директора Департаменту освіти міста Олену Шапурову». Його перевезли до Криму та звинуватили у скоєнні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 361 КК РФ (*акт міжнародного тероризму*), й взяли під варту¹². 26 серпня «Верховний суд» залишив це рішення чинним, а згодом термін тримання під вартою було подовжено.

Як пізніше розповів Ярослав Жук у заяві, текст якої має Кримська правозахисна група, його катували електричним струмом, змусили вивчити й записати на відео текст із зізнаннями, тримали у підвалі з 17 червня до 8 серпня¹³.

Дмитро Голубев — мешканець Запоріжжя, був викрадений російськими військовими та перевезений до Криму. КПП відомо, що його

утримують у СІЗО Сімферополя та звинувачують у тероризмі.

ПОЛІТИЧНО МОТИВОВАНЕ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ

Щонайменше 144 громадянина України перебувають у місцях позбавлення волі у рамках політично мотивованого та/або релігійного кримінального переслідування. Повний список опубліковано на сайті КПП¹⁴.

Після 24 лютого 2022 року триває **політично мотивоване переслідування кримськотатарських й українських активістів.** Інформація про затримання протягом перших 200 днів повномасштабного вторгнення РФ в Україну опублікована в аналітичному матеріалі «Огляд ситуації з правами людини у Криму та двісті днів повномасштабного вторгнення РФ в Україну» за посиланням: <https://crimeahrg.org/uk/oglyad-situaczii-z-pravami-lyudini-u-krimu-ta-200-dniv-povnomashtabnogo-vtorgnennya-rf-v-ukrainu/>

¹¹ <https://crimeahrg.org/uk/vikradenogo-v-melitopoli-volontera-yaroslava-zhuka-sudyat-u-krimu/>

¹² <https://crimeahrg.org/uk/vikradenogo-v-melitopoli-volontera-yaroslava-zhuka-sudyat-u-krimu/>

¹³ <https://crimeahrg.org/uk/vikradenij-volonter-yaroslav-zhuk-rozpoviv-pro-torturi-upoloni/>

¹⁴ https://crimeahrg.org/wp-content/uploads/2022/09/lisneniya-svobody-ls-analiz-novyj-140-chelovek.pdf?fbclid=IwAR0pITJt8vczNo5CzTi4rRC0mkiQnh0d_ubBmCTQ5d1zkErjLQGFAIGyXUo

«СПРАВА КРИМСЬКИХ МУСУЛЬМАН»

Фігурантів цієї справи звинувачують у причетності до ісламських організацій або у пропаганді діяльності організацій, які в РФ визнані терористичними чи екстремістськими, але не є такими за законодавством України. Справи розглядаються з порушенням права на справедливий суд, основними доказами для суду є свідчення анонімних свідків (*багато хто з них — співробітники ФСБ РФ*), досудові показання свідків, котрі у подальшому в суді заявляють, що такі свідчення надали під тиском, і лінгвістичні експертизи розмов обвинувачених мусульман. Докази, надані стороною захисту, зазвичай судді не беруть до розгляду.

Упродовж березня-листопада 2022 року було оголошено такі вироби у цих справах:

- кореспондент інтернет-видання «Грани. ру» Ремзі Бекіров і правозахисник Різа Ізетов — 19 років позбавлення волі;
- Раїм Айвазов — 17 років позбавлення волі, з яких перші 5 років у в'язниці (тюрма), з обмеженням у правах на 1 рік та 6 місяців;
- Шабан Умеров — 18 років позбавлення волі років, з яких перші 5 років в'язниці, з обмеженням у правах на 1 рік та 6 місяців;
- Акім Бекіров, Сейтвелі Сейтабдієв та Рустем Сейтхалілов — 14 років колонії суворого режиму, з них перші 5 років у в'язниці;
- Ескендер Сулейманов й Асан Яников — 15 років колонії суворого режиму, з них перші 5 років в'язниці;
- Тимур Ялкабов — 17 років у колонії суворого режиму, перші 4 роки у в'язниці, решту — в колонії суворого режиму з обмеженнями після відбуття покарання строком на 1 рік 6 місяців;
- Ленур Сейдаметов — 13 років у колонії суворого режиму, перші 4 роки у в'язниці, решту — в колонії суворого режиму з обмеженнями у правах після відбуття покарання строком на 1 рік 6 місяців;
- дитячий тренер Еміль Зіядінов — 17 років колонії суворого режиму, з яких перші 4 роки у в'язниці (тюрма);
- Олег Федоров — 13 років колонії суворого режиму;

- Ернест Ібрагімов — 13 років колонії суворого режиму;
- Ісмет Ібрагімов — 19 років колонії суворого режиму;
- Азамат Еюпов — 17 років колонії суворого режиму;
- Яшар Шихаметов — 11 років колонії суворого режиму, з яких перші 4 роки у в'язниці (тюрма).

11 серпня співробітники ФСБ РФ вчинили обшуки у будинках чотирьох кримськотатарських родин у Джанкої та Джанкойському районі та затримали громадянського журналіста Вілена Темер'янова, Енвера Кроша, Сеїтєя Аббозова, Мурата Мустафаєва, Едема Бекірова і Ріната Алієва. Їм інкримінують статтю 205.5 КК РФ (*організація чи участь у діяльності терористичної організації*).

Співробітники ФСБ РФ у машині на шляху з Джанкою до Сімферополя били та катували активіста Енвера Кроша¹⁵.

12 серпня «Київський районний суд» Сімферополя ухвалив взяти під варту затриманих кримських татар до 10 жовтня 2022 року¹⁶.

Пізніше стало відомо, що Сеїтєя Аббозов перебуває під домашнім арештом. 4 жовтня їм продовжили термін тримання під вартою до 10 січня 2023 року.

6 жовтня Енвер Крош мав бути присутнім на слуханні у «Київському районному суді» щодо продовження йому запобіжного заходу в СІЗО, але суд засідав без його участі, оскільки Крош проходить примусову психіатричну експертизу у Кримській республіканській психіатричній лікарні № 1 імені М.І. Балабана за клопотанням ФСБ РФ¹⁷.

Також громадянський журналіст Вілен Темер'янов був переведений до психіатричної лікарні у Сімферополі на примусову судову експертизу, після проходження якої його повернуть до СІЗО¹⁸.

СПРАВА НАРІМАНА ДЖЕЛЯЛА

21 вересня «Верховний суд» Криму ухвалив обвинувальні вироки заступнику Меджліса кримсько-

¹⁵ <https://crimeahrg.org/uk/envera-krosha-yakogo-zatrimali-v-krimu-katuvali-rosijski-siloviki/>

¹⁶ <https://crimeahrg.org/uk/u-krimu-zareshthuvali-zatrimanih-shistoh-krimskih-tatar/>

¹⁷ <https://crimeahrg.org/uk/krimskotatarskogo-aktivista-envera-krosha-pomistili-do-psihlikarni-advokat/>

¹⁸ <https://crimeahrg.org/uk/zhurnalist-vilen-temeryanov-primusovo-prohodit-psihiatrichnu-ekspertizu-advokat/>

татарського народу Наріману Джелилу та активістам, братам Азізу та Асану Ахтемовим.

Суд визнав їх винними у причетності до «підриву газопроводу в селі Перевальне» та ухвалив вирок за трьома статтями кримінального кодексу РФ: п. «а», «б» ч. 2 ст. 281 (*скоєння диверсії організованою групою*), ч. 4 ст. 222.1 (*незаконні придбання, зберігання та перевезення вибухових пристроїв, скоєні організованою групою*), ч. 3 ст. 226.1 КК РФ (*незаконне транспортування через митний кордон вибухового пристрою, скоєне організованою групою*)¹⁹.

Нарімана Джелила засудили до 17 років позбавлення волі з відбуванням у колонії суворого режиму, Асана Ахтемова — до 15 років колонії суворого режиму, Азіза Ахтемова — до 13 років колонії суворого режиму. Також усім ухвалили виплату штрафів: 700 тисяч рублів — Наріману Джелилу та по півмільйона братам Ахтемовим. Основу доказів звинувачення склали свідчення підсудних, зроблені під тортурами або реальною загрозою їхнього застосування.

«СПРАВИ УКРАЇНСЬКИХ ДИВЕРСАНТІВ»

За «справами українських диверсантів та шпигунів» в ув'язненні перебувають щонайменше 16 громадян України, затриманих до повномасштабного вторгнення РФ в Україну, серед них: Андрій Захтей, Володимир Дудка, Олексій Бессарабов, Дмитро Штибліков, Геннадій Лімешко, Леонід Пархоменко, Костянтин Давиденко, Дмитро Долгополов, Анна Сухоносова, Юнус Машаріпов, Іван Яцкін, Костянтин Ширінг, Галина Довгопола, Владислав Єсипенко, Євген Петрушин, Станіслав Стеценко (Худолей).

Їх ФСБ РФ під час затримання звинуватила «у підготовці диверсій, зберіганні зброї та шпигунстві». У цих справах зафіксовано незаконні методи ведення слідства й застосування тортур для отримання свідчень зізнання, порушення презумпції невинуватості, поширення ФСБ РФ через російські ЗМІ відео «зізнання».

¹⁹ <https://crimeahrg.org/uk/okupanti-vinesli-virok-narimanu-dzhelyalu-ta-bratam-ahtemovim/>

ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ЗА ЗВИНУВАЧЕННЯМ В УЧАСТІ У БАТАЛЬЙОНІ ІМ. Н. ЧЕЛЕБІДЖІХАНА

Офіційною причиною переслідування обвинувачених у Криму за ч. 2 ст. 208 КК РФ (*Участь у незаконному збройному формуванні, яке діє в цілях, що суперечать інтересам Російської Федерації*) є те, що вони не з'явилися добровільно у силові структури РФ і не заявили про свою участь у «Кримсько-татарському добровольчому батальйоні ім. Номана Челебіджіхана». Оголошеним слідством доказом діяльності батальйону проти інтересів РФ є інформація зі ЗМІ, що метою створення батальйону була деокупація Криму.

1 червня 2022 року Верховний суд Росії визнав «терористичним» і заборонив на території РФ «кримськотатарський добровольчий батальйон ім. Номана Челебіджіхана».

21 липня 2022 року ФСБ Росії додала «кримськотатарський добровольчий батальйон ім. Н. Челебіджіхана» до списку терористичних організацій.

Раніше КПП публікувала інформацію про щонайменше 5 громадян України, заарештованих за цією статтею. Це 62-річний кримський татарин Насрулла Сейдалієв, мешканець Новоолексіївки Херсонської області Рустем Гугурік, мешканець Херсона Арсен Ібраїмов, 31-річний мешканець Азовського Херсонської області Руслан Абдурахманов²⁰, мешканець Херсонської області Мамед Довгополов²¹, яких вивезли до Криму. Переслідування за цією статтею тривають.

22 липня капітана 1-го рангу запасу, колишнього командира корабля управління ВМС України «Славутич», волонтера й активіста Олексія Кисельова затримали в окупованому Генічеську й вивезли до Криму. 29 липня «Київський районний суд» Сімферополя обрав йому запобіжний захід — два місяці тримання під вартою за ч. 2 ст. 208 КК РФ²². За версією ФСБ, Олексій Кисельов, «перебуваючи в Україні, у травні 2016 року добровільно долучився до існуючого на її території збройного формування «Кримськотатарський добровольчий батальйон ім. Н. Челебіджіхана», не передбаченого законодавством цієї держави, мета діяльності якого суперечить інтересам РФ». ФСБ вважає,

²⁰ https://crimeahrg.org/wp-content/uploads/2022/06/100_bookua-1.pdf

²¹ <https://crimeahrg.org/wp-content/uploads/2022/08/krim-ta-150-dniv-ua.pdf>

²² <https://crimeahrg.org/uk/eks-komandira-korablya-slavutich-vikrali-j-sudyat-u-krimu/>

що Кисельов постачав продукти іншим учасникам батальйону й готував їх до реалізації морської блокади півострову, навчав управління морськими судами і «дотепер не заявив про своє добровільне припинення участі у незаконному збройному формуванні». Кисельов повідомив адвокатів про тортури на допитах із застосуванням електричного струму²³.

4 серпня суддя «Білогорського районного суду» визнав затриманого у квітні Рустема Османова винним за ч. 2 ст. 208 КК РФ та призначив покарання у вигляді 6 років позбавлення волі з відбуванням покарання впродовж першого року у в'язниці (тюрмі) та 5 років — у колонії суворого режиму²⁴. Рішення ухвалив суддя Ігор Соколовський.

9 серпня «Київський районний суд» Сімферополя засудив Руслана Абдурахманова до 5 років колонії суворого режиму за участь у батальйоні²⁵. Абдурахманова звинуватили в тому, що він брав участь безпосередню у продукто-

вій блокаді Криму, а також буцімто особисто здійснював озброєну охорону Ленура Іслямова.

18 жовтня окупаційний «Київський районний суд» Сімферополя засудив 33-річного кримського татарина Артура Меметшаєва до 6,5 років позбавлення волі за участь у батальйоні²⁶.

25 жовтня мешканця Новоолексіївки, кримського татарина Рустема Гугуріка, суддя «Київського районного суду» Сімферополя Ольга Кузнецова засудила до восьми з половиною років колонії суворого режиму за участь у батальйоні²⁷.

ПЕРЕСЛІДУВАННЯ СВІДКІВ ЄГОВИ

20 квітня 2017 року Верховний суд РФ визнав «Свідків Єгови» екстремістською організацією та заборонив її діяльність на території РФ. 16 серпня 2017 року Міністерство юстиції РФ долучило кримські

²³ [https://crimeahrg.org/uk/ekskomandir-korablya-slavutich-oleksij-kiselov-rozpoviv-pro-
katuvannya-pislya-vikradennya/](https://crimeahrg.org/uk/ekskomandir-korablya-slavutich-oleksij-kiselov-rozpoviv-pro-
katuvannya-pislya-vikradennya/)

²⁴ [https://crimeahrg.org/uk/krimskogo-tatarina-zasudili-v-krimu-na-6-rokiv-za-buczimto-
uchast-u-bataljoni-chelebidzhihana/](https://crimeahrg.org/uk/krimskogo-tatarina-zasudili-v-krimu-na-6-rokiv-za-buczimto-
uchast-u-bataljoni-chelebidzhihana/)

²⁵ [https://crimeahrg.org/uk/krimskogo-tatarina-zasudili-do-5-rokiv-kolonii-za-buczimto-
uchast-u-bataljoni-chelebidzhihana/](https://crimeahrg.org/uk/krimskogo-tatarina-zasudili-do-5-rokiv-kolonii-za-buczimto-
uchast-u-bataljoni-chelebidzhihana/)

²⁶ [https://crimeahrg.org/uk/krimskij-tatarin-artur-memetshaev-otrimav-65-rokiv-kolonii-
buczimto-za-uchast-u-bataljoni-nomana-chelebidzhihana/](https://crimeahrg.org/uk/krimskij-tatarin-artur-memetshaev-otrimav-65-rokiv-kolonii-
buczimto-za-uchast-u-bataljoni-nomana-chelebidzhihana/)

²⁷ [https://crimeahrg.org/uk/krimskogo-tatarina-rustema-gugurika-zasudili-do-85-rokiv-
kolonii-buczimto-za-uchast-u-krimskotatarskomu-bataljoni/](https://crimeahrg.org/uk/krimskogo-tatarina-rustema-gugurika-zasudili-do-85-rokiv-
kolonii-buczimto-za-uchast-u-krimskotatarskomu-bataljoni/)

осередки «Свідків Єгови» до реєстру екстремістських організацій. З 2018 року розпочалося переслідування «Свідків Єгови» за кримінальними справами. У 2020 році було ухвалено перші вироки учасникам організації «Свідки Єгови» з позбавленням свободи.

У квітні «Армянський міський суд» і «Ялтинський міський суд» розпочали судові процеси за «організацію та фінансування екстремістської діяльності» проти прихильників Свідків Єгови — Тараса Кузьо, Дар'ї Кузьо, Петра Жильцова, Сергія Люліна, Тадевоса Манукяна, Олександра Дубовенка й Олександра Литвинюка.

24 серпня відбулися обшуки у чотирьох «Свідків Єгови», після чого у Севастополі були заарештовані 53-річний Віктор Кудінов і 51-річний Сергій Жигалов²⁸. Чоловіків звинуватили в організації діяльності забороненої організації (ч. 1 ст. 282.2 КК РФ).

28 вересня в Криму сталися обшуки у 8 будинках «Свідків Єгови» у селищах Нижньогірський і Красногвардійське, а також у селі Петрівка²⁹. Як повідомляє організація, 50-річного Сергія Парфеновича та 49-річного Олек-

сандра Винниченка затримали й відвезли до Сімферополя. Пізно увечері Винниченка відпустили. Щодо Парфеновича порушили справу за статтею 282.2 УК РФ.

6 жовтня 2022 року «суддя» «Нахімівського районного суду» Севастополя Ольга Берднікова визнала винними в екстремізмі трьох «Свідків Єгови»³⁰. Євген Жуков, Володимир Маладика та Володимир Сакада отримали по 6 років ув'язнення в колонії. Окрім того, «суд» призначив їм обмеження на пересування після відбуття покарання терміном на 1 рік. Ще протягом 7 років їм заборонено публікуватися у ЗМІ та Інтернеті.

За інформацією організації «Свідків Єгови», у Криму щонайменше 16х прихильників «Свідків Єгови» кримінально переслідують за віру, четверо з них уже відбувають покарання у колонії.

²⁸ <https://crimeahrg.org/uk/u-sevastopoli-vidbulisya-obshuki-u-4-h-vidkiv-egovi-dvoh-zareshtovano/>

²⁹ <https://crimeahrg.org/uk/u-krimu-projshli-obshuki-u-8-budinkah-vidkiv-egovi/>

³⁰ <https://crimeahrg.org/uk/trom-vidkam-egovi-u-sevastopoli-dali-po-6-rokiv-kolonii/>

СВОБОДА СЛОВА ТА ВИСЛОВЛЮВАННЯ ДУМКИ

ЗАКОНОДАВЧІ ОБМЕЖЕННЯ

У РФ і на окупованих нею територіях України триває згортання свободи слова й діють нові законодавчі обмеження, що передбачають кримінальну відповідальність за так звані «фейки» про дії російської армії в Україні. Нова стаття 207.3 КК РФ запровадила покарання за поширення «свідомо неправдивої інформації».

Так само триває переслідування за нової адміністративною статтею про «публічні дії, спрямовані на дискредитацію російської армії» (стаття 20.3.3. КпАП РФ). Максимальне покарання передбачає штраф до 100 000 рублів. За 250 днів вторгнення КПП задокументувала відомості про щонайменше **127 рішень окупаційних судів** з ухвалення адміністративного покарання за ст. 20.3.3 КпАП РФ.

СПРАВА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТКИ ІРИНИ ДАНИЛОВИЧ

Ірина Данилович, працівниця охорони здоров'я та громадянська журналістка, зникла 29 квітня. Лише на тринадцяту добу після викрадення у Слідчому ізоляторі Сімферополя адвокату підтвердили, що активістка Ірина Данилович знаходиться там. Її тримали у підвалі будівлі ФСБ та застосовували до неї незаконні методи слідства. Після того, як Ірину Данилович змусили підписати порожні бланки, їй повідомили, що в її сумочці знайшли двісті грамів вибухівки й порушили кримінальну справу за ч. 1 ст. 222.1 КК РФ (*Незаконні придбання, передача, збут, зберігання, перевезення чи перенесення вибухових речовин*), за рішенням «суду» її взяли під варту.

Ірина Данилович
Джерело: соціальні мережі

23 серпня «Феодосійський міський суд» залишив під вартою Ірину Данилович до 2 лютого 2023 року³¹. 29 серпня той самий «суд» почав розглядати справу Ірини Данилович³², «прокурор» оголосив обвинувачення: нібито Ірина «не пізніше 29 квітня шукала саморобний вибуховий пристрій, який складався з вибухівки — приблизно 230 грам — електродетонатора військового зразка та елементів ураження у вигляді голок від шприців». Все це, за версією слідства, зберігалося в її футлярі від окулярів, що вона постійно носила з собою.

Наразі у «Феодосійському міському суді» триває судовий процес над Іриною Данилович. 25 жовтня «суддя» Наталія Кулінська розпочала вивчення доказів у справі.

СПРАВА ЖУРНАЛІСТА ВЛАДИСЛАВА ЄСИПЕНКА

За ґратами досі залишається журналіст-фрілансер проекту «Крим.Реалії» Владислав Єсіпенко, затриманий 10 березня у Криму під час виконання редакційного завдання. Журналіста

Владислав Єсіпенко
Джерело: сімейний архів

катували співробітники ФСБ, щоб вибити зізнання про буцімто роботу на українську розвідку. 16 лютого 2022 року «суддя» Дявер Берберов визнав Єсіпенка винним у зберіганні та переробці вибухового пристрою, призначив покарання у вигляді 6 років позбавлення свободи з відбуванням покарання у колонії загального режиму й штраф у розмірі 110 тисяч рублів.

18 серпня «Верховний суд» Криму розглянув апеляційну скаргу на вирок «Сімферопольського районного суду» та скоротив строк на 1 рік³³. «Верховний суд» ухвалив рішення у вигляді позбавлення свободи на строк 5 років у колонії загального режиму й штрафу у 105 тисяч рублів.

³¹ <https://crimeahrg.org/uk/irinu-danilovich-zalishili-pid-vartoy-na-piv-roku/>

³² <https://crimeahrg.org/uk/danilovich-zvinuvatili-u-vigotovlenni-vibuhovogo-pristroyu-z-medichnimi-golkami/>

³³ <https://crimeahrg.org/uk/apelyacziya-pereqlyanula-virok-esipenka-strok-zmenschili-na-rik/>

У вересні журналіста Владислава Єсипенка етапували до виправної колонії № 2 загального режиму у Керчі, де раніше утримували політв'язня Володимира Балуха.

ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ЗА ПІДТРИМКУ УКРАЇНИ Й АНТИВОЄННУ ПОЗИЦІЮ

11 березня Кримська правозахисна група задокументувала перший штраф за антивоєнне гасло за новою статтею про «публічні дії, спрямовані на дискредитацію російської армії» (*стат-*

тя 20.3.3. КпАП РФ). Жительку Сімферополя з картонною табличкою синьо-жовтого кольору й написом «Ні війні» засудили до штрафу на суму 35 тисяч рублів³⁴.

Кримська правозахисна група задокументувала факти застосування статті «за дискредитацію російської армії» у Криму з початку березня до 1 листопада 2022 року. За цей період окупаційна влада передала щонайменше 151 адміністративне провадження на розгляд до «судів» Криму за ст. 20.3.3. КпАП РФ. За 127 з них винесено ухвалу про призначення покарання. Загальна сума штрафів склала більше двох мільйонів рублів.

ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ЗА ПІДТРИМКУ УКРАЇНИ ТА АНТИВОЄННУ ПОЗИЦІЮ

Станом на 1 листопада 2022 р.

151 адміністративна справа
«за дискредитацію російської
армії» (ст. 20.3.3. КпАП РФ)
проти кримчан

З них **127** — винесено ухвалу
про призначення покарання.

Загальна сума штрафів —
більше **2** мільйонів рублів

³⁴ <https://crimeahrg.org/uk/u-krimu-vinesli-pershij-shtraf-za-gaslo-ni-vijni/>

Найчастішою причиною переслідування стали публікації у соціальній мережі напису «Ні війні» чи одиночний пікет із таким текстом на плакаті. В одному з переслідувань приводом став напис «Я за мир». За «логікою» окупаційної влади, оскільки офіційно РФ не воює з Україною, а «проводить спеціальну операцію», то заклик до миру є дискредитацією ЗС РФ. Також переслідують за публікації чи коментарі у соціальних мережах. Для порушення адміністративного провадження достатньо назвати війну війною чи опублікувати інформацію про причетність ЗС РФ до масових вбивств цивільних в Україні. У кількох випадках людей переслідували за знищення чи зафарбовування символіки війни: знищення плакатів з літерою «Z» чи напад на машини з такою символікою³⁵.

Як можна пересвідчитися з текстів «судових» рішень, підставою для порушення справи найчастіше є донос. Приміром, у вересні шістьох кримських татар притягли до адміністративної відповідальності через українську пісню «Ой, у лузі червона калина». «Бахчисарайський районний суд» ухвалив рішення

про штрафи у розмірі 50 тисяч рублів і адміністративні арешти від 5 до 15 діб. Їх засудили за ч. 1 ст. 20.3 КпАП (*Розпалювання ненависті чи ворожнечі*) та ч. 1 ст. 20.3.3 КпАП (*Публічні дії, спрямовані на дискредитацію використання Збройних Сил РФ*)³⁶. «Верховний суд» Криму залишив це рішення чинним з посиланням на те, що пісня «Ой, у лузі червона калина», на думку експертів ФСБ, є екстремістською³⁷.

У Білогірську звільнили викладача технікуму **Андрія Белозєрова**, який увімкнув українську пісню «Байрактар» у приміщенні навчального закладу. Викладача виказали учні технікуму³⁸.

Раніше, після 1 вересня, у Севастополі звільнили з роботи **60-річну вчительку школи №22** через жовті та блакитні повітряні кульки, якими вона прикрасила клас. Батьки учнів 1-го класу купили повітряні кульки, вчителька розмістила їх у парах з блакитних і жовтих. Також поруч з кульками вона розставила малюнки дітей і написала українською мовою «Зі святом 1 вересня!»³⁹.

³⁵ <https://crimeahrg.org/uk/rozmovi-pro-vijnu-plakati-ya-za-mir-zafarbovuvannya-simvoliki-yak-u-krimu-peresliduyut-za-diskreditacziyu-zs-rf/>

³⁶ <https://crimeahrg.org/uk/cherez-pisnyu-na-vesilli-shistoh-krimskih-tatar-oshtrafuvali-j-zaareshtuvali/>

³⁷ http://vs--krm.sudrf.ru/modules.php?name=sud_delo&srv_num=1&name_op=case&case_id=12473888&case_uid=6552b18a-1088-4d0f-9d18-538f4bf2c250&delo_id=1502001

³⁸ <https://crimeahrg.org/uk/u-krimu-zvilnili-vikladacha-tehnikumu-cherez-pisnyu-bajraktar/>

³⁹ <https://crimeahrg.org/uk/u-sevastopoli-zvilnili-vchitelku-cherez-zhovto-blakitni-povitryani->

Також у вересні «Євпаторійський районний суд» оштрафував 36-річного місцевого жителя на 30 тисяч рублів за «дискредитацію» армії РФ. За інформацією поліції РФ, чоловік, доєднавшись до одного з відеочатів, припустився висловлювань, що «дискредитують Збройні сили РФ». Один з учасників відеочату повідомив про це поліцію РФ⁴⁰.

14 жовтня у Корейзі в оселі колишнього політв'язня Асана Чапуха російські силовики вчинили обшук за доносом блогера Таліпова: буцімто у мережі Facebook під чужим ніком Асан Чапух робив репости, що дискредитують армію РФ. Напередодні Асан Чапух поховав рідного брата, а сам тривалий час страждає на онкологічне захворювання, що виникло у нього після арешту й ув'язнення. Після обшуку затримали його дружину — **Асіє Чапух**. На неї склали два адміністративні протоколи за статтями 20.3.3 КпАП РФ і 20.1 КпАП РФ (*Дрібне хуліганство*). Вже увечері «Ялтинський міський суд» визнав Асіє Чапух винною у скоєнні цих адміністративних порушень і призначив сумарний штраф у 61 тисячу рублів⁴¹.

Окрім того, приводом для переслідування за ст. 20.3.3 КпАП РФ є виконання гімну України чи промовляння гасла «Слава Україні!». «Судді» пояснюють це тим, що хоча війни офіційно й немає, але «вимовляння привітання ЗС України як противника РФ щодо «спецоперації» є дискредитацією ЗС РФ».

Кримчан, котрі публічно демонструють незгоду з війною Росії проти України, переслідують і за кримінальними справами.

Так, 21 жовтня «Алуштинський суд» ухвалив вирок про позбавлення волі строком на два з половиною роки у колонії суворого режиму місцевому мешканцю **Олександрю Тарапону** у справі про «фейк про російську армію» (ст. 207.3 КК). За даними слідства, 31-річний чоловік розклеїв у місті листівки про родича дружини, який бере участь у війні з Україною. Щоб зупинити його й не допустити участі у війні членів родини, Тарапон виготовив листівки з написом «Здесь жиВет Военный преступник — убийца детей Орленко Ю.» і розклеїв їх⁴².

[kulki/](#)

⁴⁰ <https://crimeahrg.org/uk/shhe-odnogo-meshkanczya-%d1%94vpatori%d1%97-oshtrafuvali-za-diskreditaciyu-armi%d1%97-rf-v-interneti/>

⁴¹ <https://crimeahrg.org/uk/u-budinku-vazhkohvorogo-asana-chapuha-vidbuvsya-obshuk-druzhinu-oshtrafuvali-za-diskreditaciyu-armi%d1%97/>

⁴² <https://crimeahrg.org/uk/meshkanecz-alushti-otrimav-25-roki-koloni%d1%97-za-fejki-pro-rosijskih-vijskovikov/>

Також у жовтні було затримано **30-річну мешканку Керчі** за «побажання смерті російським військовикам». ФСБ РФ заявила, що «жителька Керчі опублікувала у груповому чаті месенджера “Telegram” текстові коментарі із закликами до вчинення насильницьких дій щодо групи осіб, виокремленої за ознакою національності (росіян)». Проти неї було порушено кримінальну справу за ч. 2 ст. 280 КК РФ. Їй загрожує до 5 років позбавлення волі⁴³.

СПРАВА БОГДАНА ЗІЗИ

17 травня був затриманий 28-річний місцевий мешканець Богдан Зіза, якого звинуватили у тому, що він у ніч проти 16 травня обіляв жовтою та блакитною фарбами вхід до будівлі «адміністрації» Євпаторії. «Суд» взяв його під варту, він перебуває у СІЗО Сімферополя, є підстави вважати, що слідчі застосовують незаконні методи слідства (*тиск, залякування, погрози, переходи в роботі адвоката тощо*).

Після затримання Богдана Зізу не звинувачували у тероризмі, йому ставили у провину ч. 3

ст. 30 КК РФ (*замах на злочин*) та ч. 2 ст. 167 (*навмисне знищення чи пошкодження чужого майна*). Однак РосФінМоніторинг долучив його до «переліку терористів і екстремістів». Активістові постійно додавали нові статті обвинувачення. Станом на кінець листопада його звинувачують за такими статтями: ч. 1 ст. 205 (*терористичний акт*), ч. 2. ст. 205.2 (*заклики до здійснення терористичної діяльності*), ч. 2 ст. 214 (*вандалізм*).

12 липня «суддя» «Київського районного суду» Сімферополя Сіренко продовжив активістові термін тримання під вартою на три місяці. 12 жовтня Зізі продовжили термін утримання під вартою на три місяці: до 16 січня 2023 року. Під час судових засідань активіст публічно заявив про те, що, як і раніше, виступає проти війни РФ в Україні, а його дії — це арт-акція протесту.

СПРАВА АЗІЗА ФАЙЗУЛЛАЄВА

7 червня 2022 року був заарештований житель села Пушкіно Советського району Азіз Файзулаєв. Його звинуватили у тому, що він у ніч на 5 червня нібито

⁴³ <https://crimeahrg.org/uk/fsb-zatrimala-kerchanku-za-pobazhannya-smerti-rosijskim-vijskovikam/>

кинув коктейль із запалювальною сумішшю в будівлю сільради. У будинку Файзулаєва того ж дня здійснили обшук усіх приміщень та прибудинкових споруд.

За декілька днів після з'явилося постановочне відео із «щиросердечним зізнанням», де Азіз Файзулаєв розповідає, що кинув запальну суміш на знак протесту проти повномасштабного вторгнення РФ до України. Двоюрідна сестра затриманого стверджує, що він міг свідчити під тиском.

27 жовтня суддя «Советського районного суду» Ігор Бражник визнав Файзулаєва винним і ухвалив покарання — 3 роки позбавлення волі в колонії⁴⁴. Наразі Файзулаєв утримується у Сімферопольському СІЗО.

⁴⁴ <https://crimeahrg.org/uk/krimskij-tatarin-otrimav-z-roki-kolonii-za-pidpal-silradi-cherez-nezgodu-z-vijnoyu/>

ВИКОРИСТАННЯ КРИМУ ЯК ВІЙСЬКОВОЇ БАЗИ РФ

ПРИЗОВ ОСІБ, КОТРІ МЕШКАЮТЬ НА ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ, ДО ЗБРОЙНИХ СИЛ ДЕРЖАВИ-ОКУПАНТА ТА МОБІЛІЗАЦІЯ

РФ використовує кримчан у повномасштабній війні проти України. У порушення норм міжнародного гуманітарного права продовжується примусовий призов кримчан до лав збройних сил РФ. Восени 2021 року РФ примусово призвала 3000 кримчан. Частина з них відправили для участі у бойових діях проти України після 24 лютого. Навесні 2022 року про-

йшла чергова примусова призовна кампанія. Проте у Криму приховують показники призову, «військовий комісар Криму» Юрій Лимар відмовився озвучити цьогорічні плани призовної кампанії⁴⁵.

Так званий «голова» Криму Сергій Аксьонов заявив, що для «захисту національних інтересів Росії» на війну відправили принаймні один «кримський батальйон» із 1200 добровольців, у складі якого були й представники «козачтва». Пізніше тимчасово виконуючий обов'язки військового комісара Криму Євген Кутузов заявив, що на війну з Україною «записалися в добровольці близько 2,5 тисячі кримчан». Одними з перших на

⁴⁵ <https://feo.rk.gov.ru/ru/article/show/10084>

передову, за його словами, вирушили козаки «Чорноморського козацького війська»⁴⁶.

Після указу В. Путіна про часткову мобілізацію у Криму масово мобілізували мешканців сіл, повістки виписували на блокпостах, серед мобілізованих були люди з інвалідністю та онкохворі⁴⁷. 23 вересня у Керчі монітори КПП задокументували, як неподалік від будівлі військомату відбувалося відправлення мобілізованих до російської армії автобусами із значками «Z»⁴⁸.

Ще у серпні російський президент В. Путін підписав указ, яким з 1 січня 2023 року збільшується чисельність ЗС РФ на 130 тисяч осіб. У Криму після початку повномасштабного російського вторгнення в Україну було заново створено комісію з мобілізації. Також влітку розпорядженням С. Аксьонова було вирішено за планом мобілізаційних заходів забезпечити створення 30 тисяч місць поховання та 100 тисяч місць у заходах охорони здоров'я в окупованому Криму. Ці місця використовуватимуться для військовослужбовців РФ, які беруть участь у військових діях проти України.

25 вересня окупаційний «глава» Криму Сергій Аксьонов заявив про «завершення мобілізаційних заходів» на території Криму.

Проте вже 1 жовтня розпочалася нова примусова призовна кампанія. Зазвичай в рамках мобілізаційної кампанії окупаційна влада призиває до збройних сил РФ 3000 кримчан.

У цій ситуації в Криму тривають переслідування за ухилення від служби у збройних силах РФ. Станом на 1 листопада Кримська правозахисна група зафіксувала щонайменше **423 кримінальних** справ за ст. 328 КК РФ у Криму (*Ухилення від служби у Збройних силах РФ*), переданих до «судів» на окупованому півострові, а саме:

- 301 обвинувачувальний вирок в «судах» першої інстанції, з них **80 вироків було ухвалено вже після 24 лютого 2022 року**;
- 33 рішення апеляційних «судів» про залишення вироків в силі;
- 22 рішення про повернення справи слідчому або продовження розгляду справ.

⁴⁶ <https://www.radiosvoboda.org/a/krym-krymchny-mobilizatsia-pilhy-viyna/32116123.html>

⁴⁷ <https://crimeahrg.org/uk/mobilizacziya-u-krimu-zabirayut-meshkancziv-sil-povistki-vruchayut-na-blopostah/>

⁴⁸ <https://crimeahrg.org/uk/u-kerchi-vidbuvaetsya-masova-mobilizacziya/>

КРИМЧАН ПЕРЕСЛІДУЮТЬ ЗА ВІДМОВУ ВІД СЛУЖБИ В АРМІЇ РФ

Станом на 1 листопада 2022 р.

КПГ зафіксувала **423** кримінальних справи за ст. 328 КК РФ в окупованому Криму за ухилення від служби у збройних силах РФ

За ними **80** обвинувальних вироків було винесено після 24 лютого – початку повномасштабного вторгнення

Окрім цього, серед цих справ — 67 рішень про припинення кримінальних справ проти кримчан. Варто зауважити, що припинення справи не звільняє цих людей від примусового призову до збройних сил армії-окупанта.

Кримська правозахисна група з 24 лютого 2022 року збирає інформацію про загиблих і полонених військових РФ, приписаних до військових частин у Криму. Частина з них примусово призвали до лав ЗС РФ і після цього відправили для участі у бойових діях на іншу територію України. Станом на 1 листопада КПГ задокументувала з числа кримчан, котрі воюють

на боці РФ, щонайменше **124 загиблих і 24 полонених**.

За даними Генерального штабу України, у війні проти України загинуло щонайменше 139 кримчан, які воювали у лавах збройних сил РФ.

Під час обміну полоненими між Україною та Росією «144 на 144», що відбувся 29 червня, російській стороні передали 8 кримчан⁴⁹.

Російська влада намагається приховувати інформацію про реальну кількість загиблих поранених з боку РФ, так само ця інформація не оприлюднюється і в Криму.

⁴⁹ <https://crimeahrg.org/ru/kontrakt-prodlevat-ne-budu-chto-zhdet-byvshih-voennoplennyh-iz-kryma/>

Примусове залучення населення окупованих територій до служби в армії окупаючої держави є порушенням норм міжнародного права, а саме — положень ст. 51 Конвенції про захист цивільного населення під час війни. До того ж, дії окремих осіб, відповідальних за реалізацію такого примусового залучення є воєнним злочином згідно ст. 8 Римського статуту Міжнародного кримінального суду.

АТАКИ ПО ЦИВІЛЬНОМУ НАСЕЛЕННЮ УКРАЇНИ З КРИМУ

Після 24 лютого цього року Крим став базою, з якої РФ наносить удари по українським містам. За кілька тижнів до повномасштабного вторгнення на територію України (в лютому 2022 року) ЗС РФ масово почали переміщуватися з території Росії до окупованого Криму через Керченський міст.

Військова техніка з Криму, яка брала участь в подальшій окупації територій України, в перші тижні війни була маркована літерою Z. Надалі саме цей символ став офі-

ційним «брендом» серед пропагандистів, котрі підтримують агресію РФ в Україні.

З території окупованого Криму й акваторії Чорного моря РФ завдає ракетні удари й авіаудари по багатьом цивільним об'єктам України, внаслідок чого загинули чи були поранені цивільні.

За 6 місяців повномасштабної війни, після 24 лютого, з окупованого Криму та акваторії Чорного моря, за інформацією президента України В. Зеленського, було запущено більше 750 різних крилатих ракет. Вони знищили щонайменше сотні цивільних об'єктів: школи, університети, звичайні житлові будинки, лікарні⁵⁰.

Починаючи з кінця вересня, РФ почала активно застосовувати дрони-камікадзе «Shahed-136» іранського виробництва для атак цивільної інфраструктури. Ці дрони також запускаються і з території окупованого Криму⁵¹. Для підготовки операторів дронів влада Ірану направила на півострів своїх інструкторів⁵².

29 вересня з напрямку акваторії Чорного моря російські війська атакували сімома дронами-каміка-

⁵⁰ <https://www.president.gov.ua/news/z-krimu-vse-pochalosya-nim-i-zavershitsya-potribno-zvilniti-77237>

⁵¹ <https://www.facebook.com/PvKPidven/posts/7970450653030326>

⁵² <https://www.nytimes.com/2022/10/18/us/politics/iran-drones-russia-ukraine.html>

АТАКИ ПО ЦИВІЛЬНОМУ НАСЕЛЕННЮ УКРАЇНИ З КРИМУ

За інформацією президента України В. Зеленського

З території окупованого Криму й акваторії Чорного моря РФ постійно завдає ракетні удари й авіаудари по цивільним об'єктам України, внаслідок чого загинули чи були поранені цивільні.

За 6 місяців повномасштабної війни з Криму було запущено більше **750** різних крилатих ракет.

Також у Криму готують операторів дронів-камікадзе «Shahed-136»

дзе «Shahed-136» південь України. 5 з них було збито силами противоповітряної оборони України⁵³.

Починаючи з 10 жовтня, РФ нанесла серію масованих ударів по цивільній інфраструктурі, в тому числі крилатими ракетами «Калібр» морського базування та дронами-камікадзе з території окупованого Криму⁵⁴. Було випущено більше 100 ракет по об'єктах енергетичної інфраструктури. ЗС РФ свідомо цілили в ті об'єкти, де можна завдати

найбільше шкоди і залишити багато цивільних українців без світла і тепла⁵⁵. Кадри запуску ракет з кораблів Чорноморського флоту були поширені Міністерством оборони РФ⁵⁶.

13 жовтня російські війська атакували з акваторії Чорного моря крилатими ракетами «Калібр» об'єкти критичної інфраструктури у західному регіоні України⁵⁷.

17 жовтня під час ракетної атаки з акваторії Чорного моря збито дві

⁵³ <https://t.me/kpszsus/1985>

⁵⁴ https://t.me/ministry_of_defense_ua/2224

⁵⁵ <https://www.facebook.com/npcukrenergo/videos/441918591417344/>

⁵⁶ https://t.me/rian_ru/181154

⁵⁷ <https://www.facebook.com/100069092624537/posts/432809482365469/>

крилаті ракети «Калібр»⁵⁸. Водночас внаслідок атаки пошкоджені об'єкти енергетичної інфраструктури в центральному та північному регіонах України⁵⁹.

18 жовтня Росія знову завдала масованого ракетного удару по Україні по об'єктах енергетичної інфраструктури⁶⁰, зокрема у Києві, Харкові, Житомирі, Дніпрі⁶¹.

22 жовтня був здійснений черговий удар з акваторії Чорного моря ракетами «Калібр» по об'єктах критичної інфраструктури України⁶². Також з території Криму було запущено десятки дронів-камікадзе «Shahed-136»⁶³. Згідно інформації НЕК «Укренерго», масштаб пошкоджень був співставний з наслідками атаки 10-12 жовтня⁶⁴.

⁵⁸ https://t.me/ministry_of_defense_ua/2390

⁵⁹ <https://www.facebook.com/npcukrenergo/posts/480699454098885>

⁶⁰ <https://www.facebook.com/npcukrenergo/posts/481443917357772>

⁶¹ https://t.me/ministry_of_defense_ua/2396

⁶² <https://www.facebook.com/okPivden/posts/2184077525096822>

⁶³ https://defence-ua.com/news/nichna_ataka_iranskimi_dronami_z_krimu_zbito_majzhe_dva_desjatki_pomicheno_molodshu_versiju_geran_1-9383.html

⁶⁴ <https://www.facebook.com/npcukrenergo/posts/484444530391044>

